

İlköğretim Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Dicle Üniversitesi Örneği)

Analysis of Primary Teacher Candidates' Attitudes Towards Postgraduate Education (Dicle University Sample)

Arş. Gör. Mustafa İLHAN¹

Arş. Gör. Meral ÖNER SÜNKÜR²

Arş. Gör. Ferat YILMAZ³

Özet

Bu araştırmada, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumları, lisansüstü eğitime yönelik istekleri ve lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşul; cinsiyet, sınıf ve anabilim dalı değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2010-2011 Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 558 ilköğretim öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumları, cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermezken sınıf ve anabilim dalı değişkenleri açısından anlamlı farklılık göstermektedir. İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitim sürecine yönelik isteklerinde ise cinsiyet, sınıf ve anabilim dalı değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Araştırmada ayrıca, lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşulun anabilim dalı ve sınıf değişkenleri açısından farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: İlköğretim öğretmen adayı, lisansüstü eğitim, tutum.

Abstract

The aim of this research is to analyze attitudes of primary teacher candidates towards postgraduate education. For this purpose survey method was used in the study. The participants of the study consist of 558 primary teacher candidates studying Ziya Gökalp Faculty of Education of Dicle University in spring semester of 2010-2011 academic year. According to research findings, the attitudes of primary teacher candidates towards function of postgraduate education showed a significant difference in terms of department and class variables while they didn't differ significantly in terms of gender variable. Research findings revealed that, requests of primary teacher candidates towards postgraduate education doesn't depend on gender, class and department variables. Another important finding reached in the research was that the most challenging precondition for the acceptance to postgraduate education varies with respect to department and class variables amongst primary education prospective teachers.

Key words: Primary teacher candidate, postgraduate education, attitude

Giriş

Bilginin hızla arttığı günümüzde teknolojik ve sosyal alanlarda büyük değişimler yaşanmaktadır. Bu süreçte bilgiye sahip olan ülkeler teknoloji, politika, sanat, kültür, eğitim vb. her konuda daha güçlü olmaktadır. Bu bağlamda, gelişen ve yenilenen dünyada önemli bir yer edinmek, kalkınmanın en önemli girdisi olan nitelikli insan gücünün yetiştirilmesini gerekli kılmıştır. Nitelikli insan gücünün yetiştirilebilmesi ise bilgi ve teknolojiye hızlı değişime uyum sağlayan ve bunu etkin bir şekilde kullanan kaliteli bir eğitim hizmeti ile

¹ Arş. Gör., Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, e-posta: milhan@dicle.edu.tr

² Arş. Gör., Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, e-posta: onermeral@dicle.edu.tr

³ Arş. Gör., Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, e-posta: yilmazferat@dicle.edu.tr

mümkün olmaktadır (Alhas, 2006; Arı, Pehlivanlar ve Çömek, 2005; Karakütük, 2001). Bu kapsamda bilginin kaynağı olan, bilgi ve teknoloji ile toplumu tanıştıran toplumun gelişmesine katkıda bulunan üniversitelere büyük sorumluluk düşmektedir (Köksalan, 1999).

Üniversiteler, öğrencilerin ilgi, yetenek ve kapasitelerini en akılcı biçimde değerlendirme ve toplumun ihtiyaçlarına uygun nitelikli insan yetiştirme işlevi doğrultusunda çeşitli 2 yıllık ön lisans ve 4-6 yıllık lisans programları düzenlemektedirler (Karakütük, 1989; Sayan ve Aksu, 2005). Lisans programlarının amacı; bireylerin alanıyla ilgili bilgilerini, uygulama becerilerini ve özgün bilimsel araştırma yapabilme kapasitelerini geliştirmektir. Ancak, 4-6 yıllık lisans programları, bilim ve teknolojideki hızlı değişimin olası tehditlerinin bertaraf edilmesinde ve bireylerin bu bilgileri edinmesinde, edindiği bilgileri uygulamasında ve bilimsel araştırma becerisini kazanmasında yeterli olamamaktadır. Bu noktada mezuniyet formasyonlarını geliştiren, yeni bilgi ve kültürlerle sürekli iletişim halinde olan bireylerin yetiştirilmesi için lisansüstü eğitim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Başer, Narlı ve Günhan, 2005; Doğan, 2004; Özden, 2010; Güvenç ve Tunç, 2007; Sayan ve Aksu, 2005).

Lisansüstü eğitim, öğrenme ve araştırma potansiyeli bulunan kişilerin, sadece kendi istekleri doğrultusunda, dâhil oldukları bir süreçtir (Kutluca Canbulat ve Çakmak, 2007). Bu sürecin birincil amacı, öğrencilere, bilimsel araştırma yaparak bilgilere erişme, bilgiyi değerlendirme, bağımsız araştırma yapabilme, yeni sentezlere ulaşmak için gerekli adımları belirleme ve bilimsel olayları geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorumlama becerilerini kazandırmak ve bu becerileri kullanarak özgün bir bilimsel eseri ortaya çıkarması için yol göstermektir (Lisansüstü eğitim-öğretim yönetmeliği, 1996).

Lisansüstü eğitimin ikincil amacı ise; toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilecek öğretim elemanlarının yetiştirilmesidir (Sayan ve Aksu, 2005; Varış, 1972). Türkiye’de öğretim elemanına duyulan ihtiyaç oldukça fazladır. Özellikle Eğitim Fakültelerinde bu durum açıkça görülmektedir. 2002-2003 öğretim yılında genel olarak, öğretim elemanı (profesör, doçent, yardımcı doçent, öğretim görevlisi) başına düşen öğrenci sayısı 52 iken eğitim fakültelerinde bu sayı 97’dir (Özden, 2010). Bu öğretim elemanı açığına rağmen, gerek mevcut Eğitim Fakültelerinin kontenjanlarının artması gerekse de yeni Eğitim Fakültelerinin açılmasıyla Eğitim fakültelerinde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı her geçen yıl biraz daha artmaktadır. Bu sebeple, Eğitim Fakültelerinin öğretim elemanı kaynağı olan öğretmen adaylarının, lisansüstü eğitime yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu hususta en önemli faktör öğretmen ve öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının olumlu olmasıdır. Çünkü tutumlar, lisansüstü eğitim gibi bireylerin kendi tercihleri doğrultusunda dâhil olacakları süreçler için belirleyici rol oynayabilmektedir (Demirel ve Ün, 1987; Petty &

Cacioppo, 1996; Tavşancıl, 2002). Öğretmenlerin lisansüstü eğitime yönelik olumlu tutum geliştirmesinde, hizmet öncesi eğitimin alındığı eğitim fakültelerine büyük sorumluluk düşmektedir. Bu bağlamda, eğitim fakültelerinde okumakta olan öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının nasıl olduğunun saptanması önem arz etmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumların cinsiyet, anabilim dalı ve sınıf değişkenleri açısından incelendiği çalışmalara rastlanmaktadır. Genellikle tek bir anabilim dalı (Kazu ve Pullu, 2011; Köksalan, İter ve Görmez, 2010; Ünal ve İter, 2010) ya da tek bir sınıf düzeyi (Kutluca Canbulat ve Çakmak, 2007) ile sınırlı tutulan bu çalışmalarda söz konusu değişkenlerin lisansüstü eğitime yönelik tutumlar üzerindeki etkisine ilişkin farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının cinsiyet, anabilim dalı ve sınıf değişkenlerine göre incelendiği geniş kapsamlı araştırmaların yapılması ihtiyacını doğurmaktadır.

Araştırmanın amacı

Bu araştırmada Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü'nde okumakta olan öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki problemlere yanıt aranmıştır.

- 1) İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumları ve lisansüstü eğitim sürecine yönelik istekleri; *i*) cinsiyetlerine, *ii*) öğrenim gördükleri anabilim dalına *iii*) devam ettikleri sınıfa göre farklılaşmakta mıdır?
- 2) Lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşul, öğretmen adaylarının *i*) cinsiyetlerine, *ii*) öğrenim gördükleri anabilim dalına *iii*) devam ettikleri sınıfa göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2010-2011 Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü'ne kayıtlı 558 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma grubundaki öğretmen adaylarının 274'ü (%49.1) bayan ve 284'ü

(%50.9) erkektir. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri anabilim dallarına göre dağılımı, Fen Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dalı'ndan 133 (%23.84), İlköğretim Matematik Öğretmenliği Anabilim Dalı'ndan 140 (%25.09), Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'ndan 140 (%25.09) ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı'ndan 145 (%25.99) öğretmen adayı şeklindedir. Çalışma grubundaki katılımcılar yansızlık ilkesine uygun olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerinin toplanmasında Ünal ve İltter (2010) tarafından geliştirilen Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği'nden yararlanılmıştır. Likert tipindeki bu ölçekte 15 madde bulunmaktadır. Ünal ve İltter (2010) tarafından yapılan geçerlik güvenirlik analizleri sonucunda ölçeğin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenmiş ve ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.95 olarak hesaplanmıştır. Ünal ve İltter (2010) tarafından geliştirilen 15 maddelik bu ölçeğe Alhas (2006)'ın geliştirdiği ölçekten üç madde eklenmiş böylelikle ölçekteki maddelerin sayısı 18'e yükselmiştir. Ölçekte yer alan tutum maddeleri için “*Tamamen Katılıyorum*”, “*Katılıyorum*”, “*Kısmen Katılıyorum*”, “*Katılmıyorum*” ve “*Hiç Katılmıyorum*” dereceleri kullanılmıştır. Elde edilen 18 maddelik ölçeğin yapı geçerliğini incelemek üzere Açıklayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizi gerçekleştirilmeden önce veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Örneklem büyüklüğü bu incelemede ilk sırada yer almaktadır. Crowley ve Lee (1992) faktör analizi için 100 katılımcının yetersiz, 200'ün ortalama, 300'ün iyi, 500'ün çok iyi ve 1000 katılımcının mükemmel olduğunu belirtmektedir (Akbulut, 2010). Dolayısıyla araştırmadaki katılımcı sayısının (558) faktör analizi için yeterli olduğu söylenebilir. Örneklemin veri analizine uygun olup olmadığını belirlemek için yapılacak bir diğer işlem Kaiser-Meyer-Okin'in (KMO) ve Barlett Sphericity testlerinin gerçekleştirilmesidir. Verilerin faktör analizine uygunluğu için KMO katsayısının 0.60'dan yüksek ve Barlett Testi'nin istatistiksel olarak anlamlı çıkması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2010). Bu çalışmada KMO örneklem uygunluk katsayısı 0.841, Barlett Sphericity testi değeri ise 2968.805 ($p < .001$, $df=153$) bulunmuştur. Bu sonuca göre, verilerin faktör analizine uygun olduğu söylenebilir. Bu tespitin ardından 18 madde döngüsüz metot kullanılarak maksimum faktör sayısı incelenmiş ve maddelerin 5 faktörde toplandığı tespit edilmiştir. Ancak, ölçekte 2 faktörlü bir yapının elde edilmesi amaçlandığı için temel bileşenler tekniği ile oblik döndürme faktör çözümlemesi sonuçları 2 faktörle sınırlandırılmıştır. Ölçeğin 2 faktörü arasında ilişki olmasından dolayı bu döndürme tekniği kullanılmıştır. Bu işlem sonucunda,

toplam varyansın %40.06'sını açıklayan iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ünal ve İltter (2010) tarafından geliştirilen ölçeğin faktör yapısı ve belirlenen faktörlerde toplanan maddelerin içerikleri dikkate alınarak, 12 maddenin bulunduğu birinci faktör **“işlev”** 6 maddenin bulunduğu ikinci faktör ise **“istek”** olarak adlandırılmıştır. İşlev boyutundaki maddelerin faktör yükleri 0.39 ile 0.70 arasında değişmekte ve bu boyut toplam varyansın %26.14'ünü açıklamaktadır. İstek boyutundaki maddelerin faktör yükleri ise 0.36 ile 0.89 arasında değişmekte ve bu boyut toplam varyansın %13.92'sini açıklamaktadır. Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği'nden elde edilen iki faktörlü yapı, iki ayrı ölçek olarak değerlendirilebilmekte ve her iki alt ölçekten ayrı ayrı puan elde edilebilmektedir. Ayrıca ölçekten lisansüstü yönelik tutuma ilişkin toplam bir puan da elde edilebilmektedir.

Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği'nin güvenilirliği tespit etmek için ölçeğin bütününe ve alt ölçeklere ilişkin iç tutarlılık (Cronbach Alpha) katsayısı hesaplanmıştır. İç tutarlılık katsayısı ölçeğin tümü için 0.80, işlev alt ölçeği için 0.81 ve istek alt ölçeği için 0.76 olarak hesaplanmıştır. Genel olarak güvenilirlik katsayısı 0.70 ve üzerinde olan ölçeklerin güvenilirlik olduğu kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2010; Pallant, 2005; Tezbaşaran, 1996). Buna göre, gerek Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği'nin gerekse de işlev ve istek alt ölçeklerinin yeterli düzeyde güvenilir olduğu söylenebilir.

Lisansüstü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği'ndeki maddelerin ayırt edicilik düzeylerini belirlemek için madde-toplam korelasyonu ve %27'lik alt-üst grup karşılaştırmalarına yer verilmiştir. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ile hesaplanan düzeltilmiş madde-toplam korelasyon katsayıları, işlev boyutundaki maddeler için 0.31 ile 0.59 arasında, istek boyutundaki maddeler için 0.24 ile 0.74 arasında değişen değerler almaktadır. Madde-toplam korelasyonunun yorumlanmasında genellikle değeri 0.30 ve üzerinde olan maddelerin ölçülecek özelliği ayırt etme açısından yeterli olduğu kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2010). İstek boyutunda yer alan ve düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değeri 0.24 olan madde hariç ölçekteki diğer maddeler bu şartı sağlar niteliktedir. Bununla birlikte, toplam puanlara göre belirlenmiş %27'lik alt ve üst grupların madde puanlarındaki farklılıkların ilişkin t değerleri bu madde için de anlamlı [$t_{(372)}=10.13, p<0.05$] olduğundan ölçekteki maddelerin tamamının ayırt edici olduğu söylenebilir.

Araştırmada ayrıca, lisansüstü eğitime kabul için öngörülen yabancı dil sınavları, lisans not ortalaması, mülakat sınavları ve Akademik Lisansüstü Eğitim Sınavı (ALES) arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşulun hangisi olduğunu tespit etmek için bu 4 koşul maddeler halinde öğretmen adaylarına sunulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumlarına ve lisansüstü eğitim sürecine yönelik isteklerine ait verilerin normal dağılıma sahip olmadığı belirlenmiştir [KSZ=1.96, $p<0.05$ ve KSZ=2.02, $p<0.05$]. Dolayısıyla elde verilerin analizinde non-parametrik testlerden yararlanılmıştır. Buna göre, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumlarının ve lisansüstü eğitim sürecine yönelik isteklerinin cinsiyetlerine göre değişip değişmediğini belirlemek için Mann Whitney U testi, anabilim dalı ve sınıf değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Kruskal Wallis varyans analizi uygulanmıştır. Kruskal Wallis Varyans analizi sonucunda fark bulunduğu takdirde anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Kruskal Wallis Varyans analizi veya Mann Whitney U testi sonucunda anlamlı fark belirlendiği durumlarda ortalamalar arasındaki farkın büyüklüğünü gösteren etki değeri (Pallant, 2005) hesaplanmıştır. Rusenthal'a (1991) göre, hesaplanan etki değeri 0.1 ile 0.3 arasında ise ortalamalar arasındaki anlamlı fark küçük, 0.3 ile 0.5 arasında ise ortalamalar arasındaki anlamlı fark orta düzeyde, 0.5 veya daha fazla ise ortalamalar arasındaki anlamlı fark büyüktür yorumu yapılır (Field, 2009). Lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşulun öğretmen adaylarının cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri anabilim dalına ve devam ettikleri sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığı Ki- Kare testi ile incelenmiştir. Karşılaştırmalarda anlamlılık 0.05 düzeyinde test edilmiştir.

Aritmetik ortalamaların yorumlanmasında; 1.00-1.80 arasındaki ortalama değerlerin “*Kesinlikle Katılmıyorum*”, 1.81-2.60 arasındakilerin “*Katılmıyorum*”, 2.61-3.40 arasındakilerin “*Kararsızım*”, 3.41-4.20 arasındakilerin “*Katılıyorum*” ve 4.21-5.00 arasındakilerin ise “*Tamamen Katılıyorum*” derecesinde değer taşıdığı kabul edilmiştir. Buna göre, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumları, lisansüstü eğitime yönelik tutum ölçeğinden aldığı puanların ortalaması 1.00-1.80 arasında ise çok olumsuz, 1.81-2.60 arasında ise olumsuz, 2.61- 3.40 arasında ise orta düzeyde, 3.41-4.20 arasında ise lisansüstü eğitime yönelik tutumları olumlu ve 4.21-5.00 arasında ise çok olumlu yorumları yapılmaktadır.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada ulaşılan bulgular araştırmanın alt amaçlarına uygun olarak aşağıda sunulmuştur. Öncelikle İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik

tutumlarının ve lisansüstü eğitim sürecine yönelik isteklerinin cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş, elde edilen bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.

İlköğretim Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Eğitimin İşlev ve İstek Boyutlarına Yönelik Tutumlarının “Cinsiyet” Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	Z	p
İşlev	Bayan	274	4.15	291.24	79800.00	35691.00	-1.69	0.09
	Erkek	284	4.02	268.17	76161.00			
İstek	Bayan	274	3.34	275,98	75617.50	37942.50	-.0508	0.61
	Erkek	284	3.37	282.90	80343.50			

Tablo 1’deki bulgulara göre, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumları ve lisansüstü eğitim sürecine yönelik istekleri “cinsiyet” değişkenine göre farklılaşmamaktadır. [$p=0.09>0.05$ ve $p=0.61>0.05$]. Bulgulara dayanarak, cinsiyetin ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumları üzerinde etkili bir değişken olmadığı söylenebilir. Tablo 1’deki aritmetik ortalama puanları incelendiğinde, hem bayan hem de erkek ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumlarının “katılıyorum” düzeyinde, lisansüstü eğitim sürecine yönelik isteklerinin ise “karasızım” düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 2’de ise, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumlarının ve lisansüstü eğitim sürecine yönelik isteklerinin “anabilim dalı” değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2.

İlköğretim Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Eğitimin İşlev ve İstek Boyutlarına Yönelik Tutumlarının “Anabilim” Değişkenine Göre Kruskal Wallis Varyans Analizi Sonuçları

Boyut	Anabilim Dalı	N	$\bar{X}$	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P
İşlev	Fen Bilgisi	133	3.99	270.50	3	8.73	0.03
	İlköğretim Matematik Sınıf	140	4.04	253.98			
	Sosyal Bilgiler	140	4.19	308.99			
	Sosyal Bilgiler	145	4.10	283.92			
İstek	Fen Bilgisi	133	3.22	300.64	3	4.88	0.18
	İlköğretim Matematik Sınıf	140	3.47	257.74			
	Sosyal Bilgiler	140	3.34	281.51			
	Sosyal Bilgiler	145	3.38	279.18			

Tablo 2 incelendiğinde, İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumlarının katılıyorum düzeyinde olumlu bir tutum ifade ettiği görülmektedir.

Kruskal Wallis varyans analizi sonuçlarına göre, İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik görüşlerinde “anabilim dalı” değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmaktadır [$p=0.03<0.05$]. Bu farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi sonuçlarına göre, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumlarına, anabilim dalı değişkeni açısından görülen farkın, ilköğretim matematik ve sınıf öğretmeni adayları arasında gerçekleştiği belirlenmiştir.

İlköğretim matematik ve sınıf öğretmeni adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumları arasında görülen bu anlamlı farkın büyüklüğüne karar vermek amacıyla etki değeri (effect size) hesaplanmıştır. Hesaplanan etki değeri $r=0.17$ olup ilköğretim matematik ve sınıf öğretmeni adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumları arasında görülen anlamlı farkın küçük olduğu söylenebilir.

Tablo 2’ye göre ayrıca, ilköğretim matematik öğretmen adaylarının lisansüstü eğitim sürecine yönelik isteklerinin “katılıyorum” düzeyinde, sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının ise “kararsızım” düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Kruskal Wallis varyans analizi sonuçlarına göre, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitim sürecine yönelik isteklerinde “anabilim dalı” değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır [$p=0.18>0.05$].

Tablo 3’de ise ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumlarının ve lisansüstü eğitim sürecine yönelik isteklerinin sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Tablo 3.

İlköğretim Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Eğitimin İşlev ve İstek Boyutlarına Yönelik Tutumlarının “Sınıf” Değişkenine Göre Kruskal Wallis Varyans Analizi Sonuçları

Boyut	Sınıf	N	$\bar{X}$	Sıra Ortalaması	sd	X^2	p
İşlev	1.Sınıf	129	4.06	275.17	3	9.14	0.03
	2.Sınıf	141	4.14	293.67			
	3.Sınıf	163	4.18	297.53			
	4.Sınıf	125	3.92	244.48			
İstek	1.Sınıf	129	3.45	298.07	3	4.50	0.21
	2.Sınıf	141	3.41	290.59			
	3.Sınıf	163	3.31	264.92			
	4.Sınıf	125	3.26	266.83			

Tablo 3’deki bulgular incelendiğinde, ilköğretim matematik öğretmen adaylarının lisansüstü eğitim işlevine yönelik tutumlarının “katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir. Kruskal Wallis varyans analizi sonuçlarına göre, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumlarında “sınıf” değişkenine göre anlamlı

bir fark bulunmaktadır [$p=0.03<0.05$]. Bu farkın kaynağını tespit etmek amacıyla uygulanan Bonferroni düzeltmeli Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumları arasındaki farkın 3.-4.sınıfa devam eden öğretmen adayları arasında olduğu belirlenmiştir.

3.-4. sınıfa devam ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumları arasında görülen bu anlamlı farkın büyüklüğüne karar vermek için etki değeri (effect size) hesaplanmıştır. Hesaplanan etki değeri $r=0.16$ olup 3. ve 4.sınıfa devam eden ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumları arasında görülen farkın küçük olduğu söylenebilir.

Tablo 3'e göre ayrıca, 1. ve 2. sınıfa devam eden ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik isteklerinin katılıyorum düzeyinde ve olumlu bir tutum ifade ettiği görülmektedir. 3. ve 4.sınıfa devam eden ilköğretim öğretmen adaylarının ise lisansüstü eğitim sürecine yönelik istekleri kararsızım düzeyindedir. Kruskal Wallis varyans analizi sonuçlarına göre, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitim sürecine yönelik istekleri "sınıf" değişkenine göre farklılaşmamaktadır [$p=0.21>0.05$].

Lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşulun öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tablo 4'te incelenmiştir.

Tablo 4.

Lisansüstü Eğitime Kabul için Öngörülen Koşullar Arasında İlköğretim Öğretmen Adaylarını En Çok Zorlayan Koşul ile Cinsiyetleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Ki-Kare Testi Sonuçları

		Bayan	Erkek	Toplam
ALES	f	20	34	54
	%(En ZK*)	37	63	100
	%(Cinsiyet)	7.3	12	9.7
Yabancı Dil Sınavları	f	146	151	297
	%(En ZK)	49.2	50.8	100
	%(Cinsiyet)	53.3	53.2	53.2
Lisans Not Ortalaması	f	26	30	56
	%(En ZK)	46.4	53.6	100
	%(Cinsiyet)	9.5	10.6	10
Mülakat Sınavları	f	82	69	151
	%(En ZK)	54.3	45.7	100
	%(Cinsiyet)	29.9	24.3	27.1
Toplam	f	274	284	558
	%(En ZK)	49.1	50.9	100
	%(Cinsiyet)	100	100	100

sd=3, Ki-Kare=4.94, $p=0.18$

*ZK: Zorlayıcı Koşul

Tablo 4'deki bulgulara göre, lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında hem bayan hem de erkek ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşulun yabancı dil sınavları, en az zorlayan koşulun ise ALES olduğu görülmektedir. Ki-Kare testi sonuçlarına göre, lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşul, öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre farklılaşmamaktadır [Ki Kare=4.94, $p=0.18>0.05$].

Tablo 5'te, lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşulun öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri anabilim dalına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Tablo 5.

Lisansüstü Eğitime Kabul için Öngörülen Koşullar Arasında İlköğretim Öğretmen Adaylarını En Çok Zorlayan Koşul ile Öğrenim Gördükleri Anabilim Dalı Arasındaki İlişkiyi Gösteren Ki-Kare Testi Sonuçları

		İlköğretim Matematik	Fen Bilgisi	Sınıf	Sosyal Bilgiler	Toplam
ALES	F	9	11	12	22	54
	%(En ZK)	16.7	20.4	22.2	40.7	100
	%(Bölüm)	6.4	8.3	8.6	15.2	9.7
Yabancı Dil Sınavları	F	54	62	88	93	297
	%(En ZK)	18.2	20.9	29.6	31.3	100
	%(Bölüm)	38.6	46.6	62.9	64.1	53.2
Lisans Not Ortalaması	F	31	12	10	3	56
	%(En ZK)	55.4	21.4	17.9	5.4	100
	%(Bölüm)	22.1	9.0	7.1	2.1	10.0
Mülakat Sınavları	F	46	48	30	27	151
	%(En ZK)	30.5	31.8	19.9	17.9	100
	%(Bölüm)	32.9	36.1	21.4	18.6	27.1
Toplam	F	140	133	140	145	558
	%(En ZK)	25.1	23.8	25.1	26.0	100
	%(Bölüm)	100	100	100	100	100

sd=9, Ki-Kare= 61.05, $p=0.00<0.05$

Tablo 5'teki bulgular incelendiğinde, lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşulun, öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri anabilim dalına göre farklılaştığı görülmektedir. [Ki Kare=61.05, $p=0.00<0.05$]. Tablo 5'e göre, tüm anabilim dalları için lisansüstü eğitime kabul için en çok zorlayan koşul olarak ilk sırada Yabancı dil sınavlarının, ikinci sırada ise lisansüstü eğitim başvurusunda uygulanan yazılı ve sözlü mülakat sınavlarının yer aldığı görülmektedir. İlköğretim Matematik ve Fen Bilgisi öğretmen adayları için bu iki koşulun ardından üçüncü

sırada lisans not ortalaması yer alırken, son sırada ALES yer almaktadır. Sosyal Bilgiler ve Sınıf öğretmeni adayları ise, ALES'i lisans not ortalamasına göre daha zorlayıcı bir koşul olarak görmektedir. ALES'i ve yabancı dil sınavlarını lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında en zorlayıcı koşul olarak gören ilköğretim öğretmen adayları arasında ilk sırada sosyal bilgiler öğretmen adayları, ikinci sırada sınıf öğretmeni adayları, üçüncü sırada fen bilgisi öğretmen adayları, son sırada ise ilköğretim matematik öğretmen adayları yer almaktadır. Lisans not ortalamasını lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında en zorlayıcı koşul olarak gören ilköğretim öğretmen adayları arasında, ilk sırada ilköğretim matematik öğretmen adayları, ikinci ve üçüncü sırada yakın yüzdelerle fen bilgisi ve sınıf öğretmeni adayları, son sırada ise sosyal bilgiler öğretmen adayları yer almaktadır. Lisansüstü eğitim başvurusunda uygulanan yazılı ya da sözlü mülakat sınavları lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında en zorlayıcı koşul olarak gören ilköğretim öğretmen adayları arasında, ilk sırada fen bilgisi öğretmen adayları, ikinci sırada ilköğretim matematik öğretmen adayları, üçüncü sırada sınıf öğretmeni adayları ve son sırada sosyal bilgiler öğretmen adayları yer almaktadır.

Lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşulun öğretmen adaylarının devam ettikleri sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tablo 6'da incelenmiştir.

Tablo 6.

Lisansüstü Eğitime Kabul için Öngörülen Koşullar Arasında İlköğretim Öğretmen Adaylarını En Çok Zorlayan Koşul ile Devam Ettikleri Sınıf Arasındaki İlişkiyi Gösteren Ki-Kare Testi Sonuçları

		1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf	4.sınıf	Toplam
ALES	f	24	13	6	11	54
	%(En ZK)	44.4	24.1	11.1	20.4	100
	%(Sınıf)	18.6	9.2	3.7	8.8	9.7
Yabancı Dil Sınavları	f	57	77	99	64	297
	%(En ZK)	19.2	25.9	33.3	21.5	100
	%(Sınıf)	44.2	54.6	60.7	51.2	53.2
Lisans Not Ortalaması	f	11	16	16	13	56
	%(En ZK)	19.6	28.6	28.6	23.2	100
	%(Sınıf)	8.5	11.3	9.8	10.4	10.0
Mülakat Sınavları	f	37	35	42	37	151
	%(En ZK)	24.5	23.2	27.8	24.5	100
	%(Sınıf)	28.7	24.8	25.8	29.6	27.1
Toplam	f	129	141	163	125	558
	%(En ZK)	23.1	25.3	29.2	22.4	100
	%(Sınıf)	100	100	100	100	100

Sd=9, Ki-Kare= 22.01, p=0.01<0.05

Tablo 6'daki bulgular incelendiğinde, sınıf değişkenine ilişkin herhangi bir fark olmaksızın lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşulun yabancı dil sınavları, en az zorlayan koşulun ise ALES olduğu görülmektedir. Ki-Kare testi sonuçlarına göre, lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşul, öğretmen adaylarının devam ettikleri sınıfa göre farklılaşmaktadır [Ki-Kare=22.01, $p<0.05$]. Tablo 6'ya göre ayrıca, 4. sınıfa devam eden öğretmen adayları hariç, devam ettikleri sınıf ilerledikçe ALES'i lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında en zorlayıcı koşul olarak gören öğretmen adaylarının sayısı azalırken, yabancı dil sınavlarını en zorlayıcı koşul olarak gören öğretmen adaylarının sayısı artmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumları, lisansüstü eğitim sürecine yönelik istekleri ve lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşul; cinsiyet, anabilim dalı ve sınıf değişkenleri açısından incelenmiştir.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumlarının olumlu olduğu belirlenmiştir. Bu bulgudan hareketle ölçeğin işlev boyutunda yer alan maddeler incelendiğinde, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin kişisel gelişimi sağlamada, ülke kalkınmasında ve eğitimin ilerlemesinde önemli roller üstlendiği görüşünde oldukları söylenebilir.

İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik isteklerinin ise kararsızım düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumlarının olumlu olduğu düşünüldüğünde, bu bulgu beklenmedik bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Bu sonucun nedenlerinden biri lisans eğitiminde araştırma-geliştirme ders ve etkinliklerine çok az yer verilmesi (Erkılıç, 2007) olabilir. Çünkü lisansüstü eğitim, öğrenme ve araştırma potansiyeli bulunan kişilerin kendi istekleri doğrultusunda dahil oldukları bir süreçtir. Bu bağlamda, lisans eğitimi boyunca araştırma konusunda yeterli eğitim alamayan ilköğretim öğretmen adaylarının bilimsel araştırma yapma konusunda kendilerine yeterince güvenmedikleri ve buna bağlı olarak lisansüstü eğitim sürecine yönelik isteklerinin “kararsızım” düzeyinde olduğu düşünülebilir. Bu kapsamda ilköğretim öğretmen adaylarına lisans eğitiminde verilen Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Araştırma Projesi gibi derslerin hem süre hem de sayı olarak artırılması önerilebilir. Lisansüstü öğretimin maliyeti yüksek bir eğitim süreci olması (Çakar, 2001) ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik

isteklerinin “kararsızım” düzeyinde olmasının bir diğer nedeni olabilir. Dolayısıyla lisansüstü eğitime devam eden öğrencilere sağlanan burs imkanlarının artırılması ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitim sürecine yönelik isteklerini olumlu yönde etkileyebilir. Araştırmada ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik istekleri ile ilgili elde edilen bu bulgular Erkılıç (2007), Köksalan, İlter ve Görmez (2010) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla çelişmektedir. Erkılıç (2007), 19 farklı anabilim dalından toplam 397 öğretmen adayı ile gerçekleştirdiği çalışmada öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik isteklerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde Köksalan, İlter ve Görmez (2007) ise sınıf öğretmeni adayları ile yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının %50.3’ünün yüksek lisans eğitimi konusunda istekli olduğunu belirlemişlerdir. Çeşitli üniversitelerde yapılmış benzer araştırma sonuçlarının bu araştırma ile çelişmesinin bir nedeni, Dicle Üniversitesi ilköğretim bölümünde lisansüstü eğitim programlarının bulunmaması olabilir. Tutumlar gibi duyuşsal özelliklerin şekillenmesinde sosyal öğrenmenin etkili olması (Kağıtçıbaşı, 1999; Senemoğlu, 2005), çevrelerinde lisansüstü eğitim konusunda uygun bir model bulamayan ilköğretim öğretmen adaylarının kendilerini lisansüstü eğitim sürecine uzak hissedebildiklerini düşündürmektedir.

Araştırmada, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumlarında ve lisansüstü eğitim sürecine yönelik isteklerinde cinsiyet değişkeni açısından anlamlı fark tespit edilmemiştir. Bu bulguya dayanarak, cinsiyetin ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumları üzerinde etkili bir değişken olmadığı söylenebilir. Bu sonuç, Lopatto (2004)’nun lisansüstü eğitimin yararlarını cinsiyet değişkeni açısından incelediği araştırmanın bulgularıyla örtüşürken Ünal ve İlter (2010)’un sınıf öğretmeni adayları ile yaptıkları çalışmanın bulgularıyla çelişmektedir.

İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumları anabilim değişkeni açısından incelendiğinde, lisansüstü eğitimin işlevine ilişkin tutumlarında ilköğretim matematik ve sınıf öğretmeni adayları arasında sınıf öğretmeni adayları lehine anlamlı fark saptanmıştır. Bu durum sınıf öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının lisans eğitimleri boyunca çoklu bir disiplin–matematik, hayat bilgisi, resim, Türkçe, din kültürü ve ahlak bilgisi vs.- anlayışında eğitim almalarından kaynaklanıyor olabilir. Bu noktadan hareketle, sınıf öğretmenliği anabilim dalında okuyan öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimi, uzmanlaşmayı sağlama açısından daha işlevsel roller üstlenen bir eğitim kademesi olarak gördükleri söylenebilir.

İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumları sınıf değişkeni açısından incelendiğinde, 4.sınıfa devam eden öğretmen adayları hariç, üst sınıflara doğru

lisansüstü eğitimin işlevine yönelik görüşlerinin daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguya dayanarak, lisans süresince aldıkları eğitimin ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik görüşlerini nispeten olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Ancak lisansüstü öğrencisi olmaya diğer sınıflardan daha yakın olan 4. sınıfların lisansüstü eğitimin işlevine ilişkin görüşlerine ait puanların en az olduğu düşünüldüğünde bu durumun oldukça dikkat çekici ve araştırılması gerektiği söylenebilir. İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik isteklerinde ise sınıf değişkeni açısından anlamlı fark belirlenmemiştir. Bu sonuç, lisans süresince aldıkları eğitimin, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik görüşlerini nispeten olumlu yönde etkilese de lisansüstü eğitime yönelik isteklerini etkilemediğini ortaya koymaktadır.

Frekans dağılımları incelendiğinde, lisansüstü eğitim programına kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşulun yabancı dil sınavları olduğu görülmektedir. Türkiye’de ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim düzeyinde yabancı dil derslerinin, zorunlu dersler arasında yer almasına rağmen, öğretmen adaylarının yabancı dil sınavlarını, lisansüstü eğitim programına kabul için öngörülen koşullar arasında en çok zorlayan koşul olarak görmeleri dikkat çekici bir durumdur. Bu bulgu, öğretmen adaylarının almış oldukları yabancı dil eğitiminin lisansüstü eğitim programına kabul için öngörülen yabancı dil koşulunu karşılaması bakımından yetersiz olduğunu düşündürmektedir. Bu durum okullarda yabancı dil branş öğretmenlerinin sayıca yetersiz olmasının, öğrenci-veli ve yöneticilerin yabancı dile ilişkin tutumlarının, okullarda yabancı dil sınıflarının bulunmayışının ve öğretim ortamlarını destekleyen materyallerin yetersizliğinin, sınıfların kalabalık olmasının (Karakoyun, 2008), gramer yapılarının öğretilmesinin dil öğretmeye eşdeğer sayılmasının (Öner ve Gedikoğlu, 2007; Pekgüç Sertçekiç, 2008) bir sonucu olabilir.

Bu olumsuzluğun giderilmesi bağlamında; öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerle yeni yöntemleri kullanmaya özendirilmesi, okullarda dil öğretiminde kullanılabilecek materyallerle donatılmış yeterli sayıda yabancı dil sınıflarının oluşturulması önerilebilir (Bektaş Altıok, 2007). Öğrenci-veli ve yöneticilerin yabancı dile yönelik olumsuz tutumlarının nedenlerinin tespiti ve giderilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.

Frenkanslar incelendiğinde lisansüstü eğitim programına kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en az zorlayan koşulun ALES olduğu görülmektedir. ALES’te mezuniyet sonrası eğitimde etkili olan sayısal, sözel ve mantıksal akıl yürütme becerilerinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan soruların belli yükseköğretim programlarında kazanılan yeterlilikleri ve bilgileri ölçmeye yönelik olmayıp

farklı alanlardan gelen yükseköğretim kurumu mezunlarının cevaplayabilecekleri nitelikte olması (ALES başvuru klavuzu, Ekim 2010) bu sonucun nedeni olabilir.

Araştırmada, İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitim programına kabul için öngörülen koşullara ilişkin görüşleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Bu durumda bayan ve erkek ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin önünde kendilerini en çok zorlayan koşula ilişkin benzer görüşlere sahip oldukları söylenebilir.

İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitim programına kabul için öngörülen koşullara ilişkin görüşleri ile anabilim dalı değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki saptanmıştır. ALES’i lisansüstü eğitimin önünde kendilerini en çok zorlayan koşul olarak gören öğretmen adayları anabilim dalı değişkeni açısından incelendiğinde, ilk sırada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ikinci sırada sınıf öğretmeni adaylarının, üçüncü sırada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının son sırada ise ilköğretim matematik öğretmen adaylarının olduğu görülmektedir. Bu bulguya dayanarak, ALES’in frekans dağılımında en az zorlayan koşul olarak görülmesine rağmen sözel ağırlıklı bölümlerde okuyan öğretmen adaylarını sayısal ağırlıklı bölümlerde okuyan öğretmen adaylarına göre nispeten daha zorlayan bir koşul olduğu söylenebilir.

Lisans not ortalamasını lisansüstü eğitim programına kabul için öngörülen koşullar arasında en çok zorlayan koşul olarak gören ilköğretim öğretmen adayları anabilim dalı değişkeni açısından incelendiğinde, ilk sırada ilköğretim matematik öğretmen adaylarının, ikinci ve üçüncü sırada yakın yüzdelerle fen bilgisi ve sınıf öğretmeni adaylarının, son sırada ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yer aldığı görülmektedir. Farklı anabilim dallarında öğrenim gören öğretmen adaylarının lisans not ortalaması koşuluna ilişkin görüşlerindeki bu farklılık anabilim dallarına ait eğitim programlarının özelliklerinden kaynaklanıyor olabilir.

Mülakat sınavlarını lisansüstü eğitim programına kabul için öngörülen koşullar, anabilim dalı değişkeni açısından incelendiğinde, ilk sırada fen bilgisi öğretmen adaylarının, ikinci sırada fen bilgisi öğretmen adaylarına yakın bir yüzdelle ilköğretim matematik öğretmen adaylarının, üçüncü sırada sınıf öğretmeni adaylarının ve son sırada sınıf öğretmeni adaylarına yakın bir yüzdelle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yer aldığı görülmektedir. Bu sonuca göre, lisans not ortalamasını veya mülakat sınavlarını kendilerini en çok zorlayan koşul olarak gören öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri anabilim dalına göre dağılımlarının benzer olduğu söylenebilir. İlköğretim öğretmen adaylarının mülakat

sınavlarında lisans programında almış oldukları derslerle ilgili sorularla karşılaşacaklarını düşünmeleri bu iki koşula ilişkin görüşlerinde böyle bir paralelliğin olmasının nedeni olabilir.

Araştırmada ayrıca, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitim programına kabul için öngörülen koşullara ilişkin görüşleri ile sınıf değişkeni arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu sonuca göre, 4. sınıfa devam eden öğretmen adayları hariç, sınıfları ilerledikçe Yabancı dil sınavlarının kendilerini en çok zorlayan koşul olduğunu düşünen öğretmen adayı sayısının arttığı gözlenmiştir. Bu durumun, öğrencinin yabancı dil sınavları hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları ancak, 4. sınıfta bu bilgiyi edindikleri böylece sınavlara ilişkin kaygılarının azalması nedeniyle ortaya çıktığı söylenebilir.

Lisansüstü eğitim programına kabul için öngörülen koşullar öğretmen adaylarının devam ettikleri sınıfa göre incelendiğinde; lisans not ortalaması ve mülakat sınavlarını, sağlanması en zor koşul olarak değerlendiren öğretmen adaylarının sayısında önemli bir fark olmadığı görülmektedir. Bu bulgudan hareketle, lisans süresince almış oldukları eğitimin, öğretmen adaylarının bu koşullara ilişkin görüşlerinde etkili olmadığı söylenebilir.

Araştırmada ayrıca, ALES'i lisansüstü eğitim programına kabul için öngörülen koşullar arasında en zorlayan koşul sınıf değişkeni açısından incelendiğinde, 4.sınıfa devam edenler hariç, sınıfları ilerledikçe ALES'i en zorlayıcı koşul olarak gören ilköğretim öğretmen adayı sayısının azaldığı görülmektedir. ALES'te sayısal, sözel ve mantıksal akıl yürütme becerilerini ölçen soruların yer aldığı dikkate alınır, lisansta almış oldukları eğitimin öğretmen adaylarının söz konusu alanlardaki becerilerini geliştirmede nispeten etkili olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada, ilköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitimin işlevine yönelik tutumları, lisansüstü eğitim sürecine yönelik istekleri ve lisansüstü eğitime kabul için öngörülen koşullar arasında ilköğretim öğretmen adaylarını en çok zorlayan koşul cinsiyet, anabilim dalı ve sınıf değişkenleri açısından incelenmiştir. Bir başka deyişle, bu araştırma cinsiyet, anabilim dalı ve sınıf bağımsız değişkenleri ile sınırlı tutulmuştur. Bu kapsamda, daha sonra yapılacak çalışmalarda aile desteği, sosyo-ekonomik durum, bilimsel araştırmaya yönelik tutum vb. değişkenler ile lisansüstü eğitime yönelik tutum arasındaki ilişkinin incelenmesi önerilebilir.

Kaynaklar

- Akademik Personel Lisansüstü Eğitim Giriş Sınavı Başvuru Klavuzu. (2010). <http://www.osym.gov.tr/dosya/1-56506/h/2010alesonbaharklvz.pdf> adresinden 21 Ağustos 2011 tarihinde indirilmiştir.
- Akbulut, Y. (2010). Sosyal Bilimlerde SPSS Uygulamaları. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Alhas, A. (2006). *Lisansüstü Eğitim Yapmakta Olan Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmenlerinin Lisansüstü Eğitime Bakış Açıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arı, E., Pehlivanlar, E. ve Çömek, A. (2005). Lisansüstü Eğitim Öğrencilerinin Gördükleri Eğitim Hakkında Beklenti ve Görüşlerinin Belirlenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 231-235.
- Başer, N., Narlı, S. ve Günhan, B. (2005). Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitimi Almalarında Yaşanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17,129-135.
- Bektaş Altıok, G.R. (2007). *Türkiye'de İlköğretim Okullarında Yabancı Dil Öğretimi: Tarihsel Gelişimi ve Açılımları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çakar, Ö. (2001). Fen Bilimleri Alanında Bilim Adamı Yetiştirme: Lisansüstü Eğitim, *Türkiye Bilimler Akademisi TÜBA Bilimsel Toplantı Serileri:7 Bilim Adamı Yetiştirme Lisansüstü Eğitim (65-75)*. Ankara.
- Çakıcı, D. (2007). The Attitudes of University Students Towards English within the Scope of Common Compulsory Courses. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27 (3), 21-35.
- Demir, M.K. (2004). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Matematik Tutumlarının İncelenmesi. *Eğitim Araştırmaları*,14, 162-170.
- Demirel, Ö. ve K. Ün. (1987). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Şafak Matbaası.
- Doğan, İ. (2004). *Toplum ve Eğitim Sorunları Üzerine Felsefi ve Sosyolojik Tahliller*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Erkılıç, T.A. (2007). Öğretmen Adaylarının Lisansüstü Eğitim İstekliliklerinin Etkileyen Etmenler. *GAUJ. Soc. & Appl. Sci.*, 3(5), 46-72.
- Field, A. (2009). *Discovering Statics Using SPSS*. London: SAGE Publications Ltd.
- Güven, İ. ve Tunç, B. (2007). Lisansüstü Öğretim Öğrencilerinin Akademik Sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*, (173), 157-172.

- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikoloji Dizisi*. İstanbul: Evrim Basım Yayın ve Dağıtım.
- Karakoyun, S. (2008). *İlköğretim II. Kademe Yabancı Dil Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri (Adapazarı örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakütük, K. (1989). Türkiye’de Lisansüstü Öğretim, Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 505-528.
- Karakütük, K. (2001). *Öğretim Üyesi ve Bilim İnsanı Yetiştirme: Lisansüstü Öğretimin Planlanması*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kazu, H. ve Pullu, S. (2011, Mayıs). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Lisansüstü Eğitime İlişkin Görüşleri ve Beklentileri*. 10. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Köksalan, B. (1999). *Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler*. Yayınlanmamış Doktora tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Malatya.
- Köksalan, B. İltar, H. ve Görmez, E. (2010). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyo-Kültürel Özellikleri ve Lisansüstü Eğitim İsteklilikleri Üzerine Bir Çalışma (Fırat, Erzincan ve İnönü Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği ABD Örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 277-299.
- Kutluca Canbulat, A. ve Çakmak, E. (2007, Ekim). Eğitim Fakültesi Lisans Son Sınıf Öğrencilerinin Lisansüstü Eğitime İlişkin Görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü III. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu*. Eskişehir: Eserofset Basım-Yayın, 145-151.
- Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği. (1996). T.C. Resmi Gazete, 22683, 1 Temmuz 1996.
- Lopatto, D. (2004) Survey of Undergraduate Research Experiences (SURE): First Findings. *Cell Biology Education*, 3, 270-277.
- Özden, Y. (2010). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Pallant, J. (2005). *SPSS Survival Manual: A Step by Step Guide to Data Analysis Using SPSS for Windows*. Australia: Australian Copyright.
- Pekgüç Sertçekiç, S. (2008). *Üniversitelerde Yabancı Dil Öğretiminde Yönetim ve Örgütlenme Sorunları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Petty, R.E. & Cacioppo, J.T. (1996). *Attitudes and Persuasion: Classic and Contemporary Approaches*. Colorado: Westview Press.

- Sayan, Y. ve Aksu, H. (2005). Akademik Personel Olmadan Lisansüstü Eğitim Yapan Bireylerin Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Nitel Bir Çalışma: Dokuz Eylül Üniversitesi-Balıkesir Üniversitesi Durum Belirlemesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 59-66.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel yayın Dağıtım.
- Tezbaşaran, A. (1997). *Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Ünal, Ç. ve İlter, İ. (2010). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Lisansüstü Eğitime Olan Tutumları (Fırat, Erzincan Ve İnönü Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği ABD Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 1-18.
- Varış, F. (1972). Türkiye’de Lisansüstü Eğitim: Pozitif Bilimlerin Temel ve Uygulamalı Alanlarında. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5(23), 51-74.

Extended Abstract

Purpose

In this modern age witnessing rapid increase in information, major transformations are experienced in technological and social domains. Throughout this process, postgraduate programs are required to raise qualified labor force improving their graduation formation, and always in contact with new information and cultures. Postgraduate education is a process that individuals endowed with learning and research potential voluntarily participate in. The primary objective of this process is to gain the students required skills to attain knowledge through scientific research, to evaluate knowledge, to conduct independent research, to detect required steps to reach new syntheses and interpret scientific events by analyzing from a wide and deep perspective and to guide students in creating an original scientific work by employing such skills. The secondary objective of postgraduate education is to raise academicians answering the needs of society. In Turkey the need for academicians is substantially high. This is valid for Faculties of Education in particular. As regards 2002-2003 academic year, in general the number of students per academician was 52 whereas the same ratio was 97 in education faculties. Hence it is necessary that prospective teachers studying in Faculties of Education be directed to postgraduate studies. At this point the most effective factor is the positive attitude teachers and prospective teachers have towards postgraduate studies because attitudes may be determiners in the processes, like postgraduate studies, that

individuals participate voluntarily. Faculties of Education that render pre-service education bear huge responsibility in developing positive attitude towards postgraduate studies. Within that context it is vital to detect the kind of attitude prospective teachers in teaching faculties carries towards postgraduate studies. To that end, present research aims to designate postgraduate education attitudes of primary education prospective teachers.

Method

Survey research method was used with this aim. The participants of the study consist of 558 primary teacher candidates. 133 of them were department of Science Teaching, 140 of them were department of Elementary Mathematics Teaching, 140 of them were department of Primary School Teaching and 145 of them were department of Social Science Teaching. In collection of data, attitude scale for postgraduate education developed by Ünal & İltter (2010) was utilized. There are fifteen items in this scale of likert type. Three items from the scale developed by Alhas (2006) added this scale. In this manner, the number of items in the scale increased to eighteen. As a result of reliability analysis, it is determined that Cronbach Alpha coefficient of the scale was 0.83. Since data of the research don't meet the parametric hypothesis non-parametric tests were used for the analysis.

Findings, Discussion and Conclusion

Research findings manifest that primary education prospective teachers' views on the functions of postgraduate education are positive; "I agree" level yet their willingness to continue postgraduate education is in "I am not sure" level. No meaningful difference has been detected between male and female prospective teachers' views on the functions of postgraduate education or their willingness to continue postgraduate education. Based on this finding it can be argued that gender is not an effective variable on postgraduate education attitudes of primary education prospective teachers. Primary education prospective teachers' views on the function of postgraduate education vary meaningfully with respect to their branch whereas their willingness for postgraduate education does not change with respect to branch. With respect to class variable the views of primary education prospective teachers on the function of postgraduate education change meaningfully. As the arithmetical average scores of class variable, excluding senior prospective teachers, are analyzed it has been detected positive views on postgraduate education's function improve parallel to students' class. Based on this finding it can be suggested that undergraduate education that prospective teachers receive affirmatively influences their views on the function of postgraduate education. With respect to class variable, no meaningful difference could be detected in

primary education prospective teachers' willingness to carry on postgraduate education. Such finding drives one to conclude that undergraduate education that prospective teachers receive affirmatively influences their views on the function of postgraduate education yet do not affect their willingness to carry on postgraduate education. It has been detected that for primary education prospective teachers the most challenging prerequisite to be accepted for postgraduate education is the foreign language exam. It deserves particular attention that although in Turkey foreign language is a required course in primary, secondary and higher education levels, foreign language exam is still deemed to be the most challenging prerequisite by prospective teachers which points to the fact that prospective teachers are convinced to have insufficient foreign language knowledge to meet the required level for postgraduate education. It has also been found out that ALES (Academic Staff and Postgraduate Education Entrance Examination) is the least pushing precondition for primary education prospective teachers. ALES aim to measure numerical, verbal and logical reasoning skills that are influential in postgraduate education. The reason explaining above- stated finding may be that ALES questions prepared in line with this objective are not specific to measure the skills and knowledge gained in certain postgraduate programs but rather general to the skills and knowledge of all graduates from diversified set of undergraduate faculties. In this research it has also been pointed out that the most challenging precondition for the acceptance to postgraduate education varies with respect to branch and class variables amongst primary education prospective teachers.